

GroenLinks-delegatie in het Europees Parlement – politiek jaarverslag 2004

Vanuit het kille en sombere Nederland is het misschien moeilijk voorstelbaar, maar voor de Europese Unie was 2004 een vruchtbaar jaar. De toetreding van tien nieuwe lidstaten, het akkoord over de Europese Grondwet, het veto van het Europees Parlement tegen Buttiglione, de ratificatie van Kyoto door Rusland, de democratische omwenteling in Oekraïne en het besluit om toetredingsonderhandelingen te gaan voeren met Turkije - de historische gebeurtenissen regen zich aaneen.

In ons jaarverslag over 2003 keken we terug op een *annus horribilis*. We spraken toen de hoop uit dat de EU lessen zou trekken uit haar beschamende verdeeldheid inzake Irak, de crisis rond het Stabiliteitspact en de onenigheid over de Europese Grondwet. Dat is in 2004 gebeurd. De wil om samen op te trekken in de buitenlandse politiek is gegroeid. De Europese Commissie kwam met zinnige en kansrijke voorstellen ter hervorming van het Stabiliteitspact. Over de Grondwet bereikten de regeringen in juni alsnog overeenstemming.

Natuurlijk kende de EU in 2004 ook dieptepunten. In de eerste plaats de bloedige terreuraanslagen in Madrid op 11 maart en de repercussies daarvan op het Europese justitiebeleid. Maar ook de lage opkomst (buiten Nederland) bij de Europese verkiezingen en de herverkiezing van George Bush.

Hieronder zullen we nader ingaan op de genoemde hoogte- en dieptepunten, voor zover GroenLinks en de Europese Groenen een rol gespeeld hebben in de aanloop naar of de nasleep van deze gebeurtenissen. Maar eerst memoreren we nog een specifiek groen hoogtepunt: de oprichting van de Europese Groene Partij in februari 2004. Hoewel het oprichtingscongres in Rome een wat al te gelikte goed-nieuws-show was, heeft de versterking van de band tussen groene partijen wel degelijk tot een nieuwe dynamiek geleid. Ook de samenwerking in de campagne voor de Europese verkiezingen heeft daaraan bijgedragen, alsmede de hoge mate van convergentie in de beoordeling van de Europese Grondwet en de Turkse EU-kandidatuur. We zouden bij zoveel optimisme haast vergeten dat de Europese Groenen getalsmatig verzwakt zijn in het Europees Parlement en dat GroenLinks twee van haar vier zetels heeft moeten prijsgeven.

Europese Grondwet

Nadat de top over de Europese Grondwet in december 2003 onder voorzitterschap van Berlusconi in de soep was gelopen, heeft de Ierse regering de onderhandelingen alsnog bekwaam tot een einde gebracht. Zij werd daarbij geholpen door de socialis-tische verkiezingsoverwinning in Spanje. De nieuwe premier Zapatero haalde de angel uit het conflict over de stemmenverdeling in de Raad van Ministers. Hoewel wij ons hart vasthielden en ons gal spuwden over een aantal stappen terug die in de regeringsonderhandelingen zijn gezet, konden we tenslotte vaststellen dat de definitieve tekst van de Europese Grondwet voor circa negentig procent overeenkomt met het ontwerp dat in 2003 door de Europese Conventie was gepresenteerd, en waar-over het GroenLinks-congres zich in februari 2004 kritisch maar positief had uitgesproken. We hebben het partijbestuur bijgestaan bij het op een rijtje zetten van de voors en tegens van de Grondwet en er onder de partijleden nadrukkelijk voor gepleit om ja te zeggen tegen dit verdrag. Na enkele discussiebijeenkomsten binnen de partij kwam de partijraad in september vrijwel unaniem tot het standpunt dat “alles afwegende, [...] de Europese Grondwet een belangrijke stap vooruit zet op het vlak

van democratie, transparantie, rechtsbescherming, besluitvaardigheid en subsidia-
riteit, en aan GroenLinks meer kansen biedt om haar doelstellingen te
verwezenlijken in de Europese arena”.

De partijraad gaf ons daarbij de opdracht mee om de minpunten van de Europese
Grondwet niet onder het tapijt te vegen en te werken aan de ondervanging ervan,
alsmede om een aantal pluspunten zo snel mogelijk te incasseren. Ter uitvoering
van die opdracht heeft Kathalijne Buitenweg zowel in het Europees Parlement als in
de Tweede Kamer gepleit voor het zo snel mogelijk openbaar maken van de wet-
gevende vergaderingen van de Raad van Ministers. Het resultaat is vooralsnog niet
meer dan een vage toezegging van het voorbije Nederlandse voorzitterschap.

Meer succes boekten we in januari 2005, toen het Europarlement met grote
meerderheid een voorstel van onze Groene fractie overnam om te gaan werken aan
verdere stappen vooruit. Het parlement kondigde aan dat het, bij goedkeuring van de
Grondwet, zijn nieuwe initiatiefrecht inzake verdragswijziging zou benutten om de
Grondwet te verbeteren. Deze aankondiging haalt een veelgehoord argument tegen
de Grondwet, als zou deze de tekortkomingen van de EU in marmer beitelen,
onderuit. De Grondwet belichaamt niet het eindstadium van de Europese integratie.
De parlamentsuitspraak komt de Groenen goed van pas in de referendum-
campagnes over de Grondwet.

Inmiddels staat vast dat ook in Nederland een referendum zal worden gehouden
over de Europese Grondwet. Uit opiniepeilingen komt naar voren dat een meerder-
heid van de Nederlandse burgers dit onderwerp belangrijk genoeg vindt voor een
volksraadpleging en ook van plan is om te gaan stemmen. Dat is, indirect, een
compliment aan de partij die het initiatief nam tot het referendum, GroenLinks. Maar
de peilingen wijzen tevens uit dat een grote meerderheid van de burgers nog te
weinig afweet van de Europese Grondwet om een geïnformeerde keuze te kunnen
maken in het stemhokje. Niet voor niets schieten de peilingen alle kanten op waar
het gaat om de verhouding tussen voor- en tegenstanders van de Grondwet. Er moet
in de komende maanden flink campagne gevoerd worden, ook door politieke
partijen, om het referendum werkelijk tot een succes te maken. Als het referendum
om welke reden dan ook als een mislukking de geschiedenisboeken ingaat, is de
kans op invoering van een bindend referendum voor de komende decennia
verkeken.

GroenLinks heeft, als initiatiefnemer, een bijzondere verantwoordelijkheid om de
progressieve argumenten voor een ja-stem over het voetlicht te krijgen. De
Eurodelegatie voelt die verantwoordelijkheid en heeft haar twee meest ervaren
medewerkers afgevaardigd naar het projectteam dat de GroenLinks-campagne
voorbereidt. We doen een klemmend beroep op de GroenLinks-afdelingen om de
referendumcampagne met evenveel inzet te voeren als een reguliere verkiezings-
campagne.

Want de inzet van het referendum is hoog. Verwerping van de Europese Grondwet
door de burgers kan de Europese integratie voor jaren tot stilstand brengen. Als
Nederland als enige lidstaat de Grondwet verwerpt, kan het Nederlandse EU-
lidmaatschap op het spel komen te staan. Een gemotiveerde volksuitspraak vóór de
Grondwet daarentegen verkleint de kloof tussen burgers en Brussel en legitimeert de
ambitieuze Europese inzet van GroenLinks.

Financiën

Dé uitdaging voor de EU in 2005 is, naast de diverse nationale referenda over de Europese Grondwet, het bereiken van overeenstemming over de nieuwe meerjarenbegroting. Kathalijne coördineert de standpunten van de Groenen/EVA-fractie in dit dossier. Zij zet zich ervoor in dat de EU voldoende financiële armslag krijgt op prioritaire beleidsterreinen als kenniseconomie, milieu, cultuur, asiel en buitenlands beleid, maar bepleit tevens dat de lasten eerlijker verdeeld worden over de lidstaten. We hebben steun uitgesproken voor de voorstellen daartoe van de (inmiddels afgeloste) groene eurocommissaris Michaela Schreyer, zoals een algemene begrenzing van de netto-contributies en Europese belastingheffing. De wens van een zestal regeringen, waaronder de Nederlandse, om de Europese begroting te beperken tot één procent van het BNP achten we onrealistisch. Je kunt niet én het aantal lidstaten én het takenpakket van de EU uitbreiden en tegelijkertijd de financiën afknijpen.

Het Europees Parlement beslist mee over de meerjarenbegroting, maar het zwaartepunt van de besluitvorming ligt bij de nationale regeringen. Het wordt een hels karwei voor het Luxemburgse voorzitterschap om die op één lijn te krijgen, zeker nu er vijftig regeringen aan de onderhandelingstafel zitten. De (terechte) aanspraak van de nieuwe lidstaten op ontwikkelingssteun staat tegenover de wens van oude lidstaten als Spanje om zoveel mogelijk steun te behouden en tegenover de onwil van netto-betalers om meer te gaan afdragen aan Brussel.

Uitbreiding

De meerjarenbegroting wordt de lakmoesproef voor de besluitvaardigheid van een EU met vijftig lidstaten. Tot nu toe is de angst dat de nieuwkomers de Europese instellingen zouden overbelasten, of in een conservatievere richting zouden duwen, goeddeels onterecht gebleken. De allereerste stemming waaraan de europarlementariërs uit de nieuwe lidstaten mochten deelnemen, begin mei 2004, betrof meteen een gevoelige transatlantische kwestie: de overdracht van gegevens van vliegtuigpassagiers aan de Amerikaanse autoriteiten. De Raad van Ministers en eurocommissaris Bolkestein hoopten dat het Europees Parlement, dankzij pro-atlantische stemmen uit de nieuwe lidstaten, ditmaal wel zou instemmen met het akkoord met de VS. Zij kwamen bedrogen uit. Toen Bolkestein het akkoord toch doorzette stapte het EP naar het Europees Hof van Justitie. Ook bij de afwijzing van de reactionair-katholieke kandidaat-commissaris Buttiglione zaten de Oost-Europese europarlementariërs op één lijn met hun West-Europese fractiegenoten.

In sociale en fiscale kwesties, zoals de wetgeving over arbeidstijden en het debat over harmonisatie van de vennootschapsbelasting, nemen de vertegenwoordigers van de nieuwe lidstaten wel vaak rechtse standpunten in. Dat heeft alles te maken met het idee dat zij alleen door het behoud van 'comparatieve voordelen', zoals langere arbeidstijden en een lage winstbelasting, hun economische achterstand kunnen inlopen. Links zou er goed aan doen om te bezien of een meer gedifferentieerde aanpak, die nadrukkelijker rekening houdt met verschillen in economische ontwikkeling, de weerstanden tegen Europese sociale en fiscale wetgeving kan verminderen.

Ronduit positief was de bijdrage van een aantal nieuwe lidstaten, waaronder Polen, aan de doortastende Europese reactie op de crisis in Oekraïne. De EU had het voortouw bij de internationale veroordeling van de frauduleuze presidents-

verkiezingen én bij de bemiddelingspogingen die uiteindelijk tot een eerlijker stembusgang leidden, waarbij ook grote buur Rusland zich moest neerleggen. Een verfrissende breuk met de gangbare Europese timiditeit ten opzichte van Moskou.

Turkije en Roemenië

Terwijl EU-toetreding voor Oekraïne nog een vaag en onzeker perspectief is, hebben andere landen concrete stappen gezet op de weg naar toetreding. In het afgelopen jaar ging de meeste aandacht uit naar Turkije. Half december namen de regeringsleiders van de lidstaten het besluit om in 2005 onderhandelingen te beginnen met Turkije over EU-lidmaatschap. Als voorzitter van de Turkije-delegatie van het Europees Parlement speelde Joost Lagendijk een grote rol bij het bouwen van bruggen en het vinden van formuleringen die voor alle betrokkenen, de Turkse regering en oppositie, de voor- en tegenstanders onder de Europese regeringsleiders, aanvaardbaar waren. Door als kritische waarnemer aanwezig te zijn bij het proces tegen de (inmiddels vrijgelaten) Koerdische politica Leyla Zana onderstreepte hij de noodzaak van verdere hervormingen in Turkije. In oktober hield de Groene fractie een meerdaagse fractievergadering in Istanbul. Tot sprekers behoorden Joschka Fischer en de Turkse schrijver Orhan Pamuk. De bijeenkomst kreeg veel aandacht in de Turkse media.

Belangrijk was de rol van Joost bij het tot stand komen van het rapport waarin het Europees Parlement, aan de vooravond van de beslissende eurotop, de regeringsleiders opriep om de onderhandelingen met Turkije zonder onnodige vertraging van start te laten gaan. Eveneens belangrijk waren zijn bijdrages aan de meningsvorming in Nederland over de Turkse toetreding - door frequente deelnames aan debatten, televisieprogramma's en het publiceren van opinieartikelen. Dit onderwerp speelde ook een prominente rol tijdens de campagne voor de Europese verkiezingen.

Met kundige diplomatie inzake Turkije revancheerde het Nederlandse EU-voorzitterschap zich voor haar eerdere zwakke optreden in de kwestie-Buttiglione. Bij het uitventen van dit succes werd Balkenende-II echter gehinderd door de wetenschap dat een meerderheid van de achterban van CDA en VVD afkerig is van een Turks EU-lidmaatschap. GroenLinks, zo blijkt uit opiniepeilingen, is de enige Nederlandse partij waarvan kiezers en leden in grote meerderheid vinden dat er voor een democratisch Turkije plaats moet zijn in de EU. Dat gegeven is een ruggesteun voor de Eurodelegatie.

In de schaduw van Turkije glippen Roemenië en Bulgarije haast ongemerkt de EU binnen. Als het Europees Parlement ermee instemt, wordt dit voorjaar het verdrag getekend dat voorziet in hun toetreding per 2007. Bulgarije heeft de afgelopen jaren voldoende vooruitgang geboekt, maar Roemenië is nog niet klaar voor toetreding: op het gebied van corruptiebestrijding, persvrijheid en behandeling van psychiatrische patiënten moet er nog veel verbeteren. Als woordvoerder van de Groene fractie stelde Joost binnen en buiten het Europees Parlement de misstanden in Roemenië aan de kaak, maar tot nu toe staan de Groenen bijkans alleen in hun pleidooi om de beslissing over Roemeense toetreding uit te stellen.

Ook de landen van het voormalige Joegoslavië heeft de EU het lidmaatschap in het vooruitzicht gesteld. Slovenië is in 2004 al lid geworden; voor Kroatië beginnen de toetredingsonderhandelingen vermoedelijk in 2005. De andere kandidaten blijven ver achter. Het meest problematische gebied, dat officieel nog steeds deel uitmaakt van Servië, is Kosovo. Joost had in het Europees Parlement al de discussie op gang gebracht

over de status van Kosovo, argumenterend dat de huidige situatie onhoudbaar werd en onvermijdelijk moest leiden tot nieuwe geweldsuitbarstingen. Die kwamen er inderdaad, in het voorjaar van 2004. Sindsdien krijgt Joost meer bijval voor zijn oproep om alles op alles te zetten om te komen tot een overeenkomst over de uiteindelijke status van Kosovo.

Buitenlandse politiek

In 2004 zijn veel aanvankelijke voorstanders van de aanval op Irak gaan twifelen aan de hardhandige Amerikaanse methode om democratisering in het Midden-Oosten te bewerkstelligen. De Europese aanpak, gericht op conflictpreventie en de aanwending van *soft power*, wint aan populariteit. Joost Lagendijk heeft middels opinieartikelen en een boek - 'Na Mars komt Venus' - actief deelgenomen aan de openbare discussie over de transatlantische betrekkingen en geschillen. Concrete aanzetten tot een zelfbewuster en coherenter Europees optreden op het wereldtoneel oogsten tegenwoordig niet meer uitsluitend scepsis. Joost werd zelfs gevraagd voor een optreden ten huize van de meest beruchte neo-conservatieve denktank, het *American Enterprise Institute* in Washington.

De discussie over de rol van de EU in de wereld is onlosmakelijk verbonden met die over de Europese Grondwet. De Grondwet zet een stap vooruit omdat zij het buitenlands beleid van de EU een gezicht, meer inhoud en een zekere mate van democratische controle geeft. Tijdens de campagne voor de Europese verkiezingen hebben Joost en andere GroenLinks-kandidaten dit nadrukkelijk naar voren gebracht. Zo hebben zij er mede voor gezorgd dat de noodzaak van een Europees buitenlands beleid zich tot een belangrijk argument vóór verdieping en verbreding van de Europese integratie ontwikkelde.

Het aanhoudende geweld in Irak drong Afghanistan naar de achtergrond. Terwijl ook grote delen van dat land, drie jaar na de verdrijving van het Taliban-regime, nog steeds onveilig en instabiel zijn. Joost heeft in het EP meermaals de aandacht gevestigd op de toestand in de Afghaanse provincies - onder andere in een debat met de nieuwe secretaris-generaal van de NAVO, Jaap de Hoop Scheffer - en gepleit voor de inzet van meer Europese troepen.

Buttiglione en Kroes

Kathalijne was afgelopen najaar de aanstichtster van de affaire-Buttiglione. 'Hoe wilt u het verbod op discriminatie van homoseksuelen, dat is vastgelegd in het Grondrechtenhandvest van de Europese Unie, ten uitvoer leggen als u zelf van mening bent dat homoseksualiteit immoreel is?' Met die vraag, gesteld tijdens de hoorzitting met de kandidaat-commissaris voor Justitie in het Europees Parlement, stak zij de lont in het kruit. Buttiglione, een reactionaire katholiek in woord én daad, antwoordde dat homoseksuelen 'zondig maar niet strafbaar' zijn en veroorzaakte daarmee een storm van protest. Die werd nog aangewakkerd door zijn omschrijving van het huwelijk als een instituut dat vrouwen in staat stelt kinderen te krijgen onder de bescherming van een man. Een meerderheid van de parlementaire commissie Burgerlijke Vrijheden oordeelde dat de Italiaan ongeschikt was voor de justitieportefeuille. De bescherming van grondrechten, een belangrijk onderdeel van deze portefeuille, vertrouwde men Buttiglione niet toe. Niet in het minst om dat de Europese Commissie als enige het recht heeft om antidiscriminatiewetgeving voor te stellen.

Over nog vijf andere kandidaat-commissarissen had het Europe Parlement serieuze twijfels. Daaronder de Nederlandse kandidaat Neelie Kroes. Ook in haar geval hielp GroenLinks de toon te zetten door meteen bij haar voordracht als mededingings-commissaris de vrees voor belangenverstrengeling te uiten. Commissievoorzitter José Barroso bleef doof voor de kritiek. Evenals het Nederlandse voorzitterschap rekende hij erop dat de nationale regeringen genoeg druk op hun europarlementariërs zouden uitoefenen om zijn Commissaristenteam aan een meerderheid te helpen. Een misrekening. Socialisten, groenen en communisten besloten *en bloc* tegen Barroso's ploeg te stemmen. Met de stemmen van tweederde van de liberalen erbij hadden zij genoeg steun om de nieuwe Commissie te verwerpen.

Vlak voor de stemming koos Barroso eieren voor zijn geld. Hij vroeg uitstel om zijn ploeg te herschikken. Een grote zege voor het Europe Parlement. Toekomstige Commissievoorzitters zullen zich voortaan wel tweemaal bedenken voordat zij een kandidaat-commissaris proberen door te drukken in wie een meerderheid van het Europe Parlement geen vertrouwen heeft. Daarmee heeft het parlement *de facto* een recht afgedwongen dat het *de jure* nog niet heeft: het recht om individuele kandidaat-Commissarissen te vetoën. Dat is een flinke stap op weg naar een volwassen parlementair stelsel.

Bemoedigend was ook dat het Europe Parlement niet langs nationale maar langs partij-politieke scheidslijnen verdeeld was. De gedeelde politieke visies wogen zwaarder dan de nationale belangen. Dat verhoogt de inzichtelijkheid van politieke conflicten. Het Europe Parlement heeft dit soort politiek drama nodig om de opkomstcijfers bij de Europese verkiezingen op te krikken.

Buttiglione trok eind oktober zijn kandidatuur in. Over zijn vervanger, de Italiaan Frattini, was de Groene fractie evenmin te spreken, maar de hoorzitting met hem maakte in elk geval duidelijk dat hij eerder een opportunist is dan een stroman van Berlusconi. De omstreden Letse kandidaat-commissaris Udre moest eveneens het veld ruimen. Hoewel zij was voorgedragen door de (inmiddels afgetreden) groene premier van Letland achtte ook de Groene fractie haar ongeschikt. Daarmee gaven de Groenen het goede voorbeeld aan de andere fracties, die sterk geneigd zijn om geestverwante kandidaat-commissarissen de hand boven het hoofd te houden. Kroes kwam uiteindelijk met de hakken over de sloot, mede omdat de Nederlandse regering uit haar voorzittersrol viel en halsstarrig weigerde om Barroso aan een betere kandidaat te helpen.

Het handhaven van Kroes en andere zwakke kandidaten bracht de Groene fractie ertoe tegen de nieuwe Europese Commissie te stemmen. In juli hadden de Groenen ook reeds tegen de voordracht van Barroso als Commissievoorzitter gestemd, vanwege zijn rechtse signatuur en de wijze waarop hij als premier van Portugal de Irak-oorlog steunde zonder zich van de EU-partners iets aan te trekken.

Asiel

De wijze waarop Kathalijne de benoeming van Buttiglione wist te blokkeren, en de daarmee geogoste media-aandacht, laat zien dat het woordvoerderschap justitie namens de Groenen niet altijd vechten tegen de bierkaai is. Daar komt bij dat het Europe Parlement per 1 januari jongstleden – op grond van overgangsbepalingen in de verdragen van Amsterdam en Nice – medewetgever is geworden op de beleids-terreinen asiel en grenscontroles. Indien de Europese Grondwet wordt goedgekeurd,

gaat het parlementaire medebeslissingsrecht ook gelden voor de overige justitie-onderwerpen. Het pre-democratische tijdperk waarin de Raad van Ministers de opvattingen van het Europees Parlement minzaam naast zich neerlegt nadert zijn einde.

Dat is ook hoog tijd. Door het unanimitetsvereiste in de Raad van Ministers en het gebrek aan parlementaire controle is van de eerste fase van het gemeenschappelijk asielbeleid – het opstellen van minimumnormen die moeten garanderen dat overal in de EU het VN-Vluchtelingenverdrag wordt nageleefd en de lasten eerlijker verdeeld worden – weinig terechtgekomen. Daarvoor zitten er teveel gaten in de betreffende richtlijnen, afgedwongen door lidstaten die weigeren hun nationale asielbeleid te conformeren aan de voorgestelde Europese normen. Zo staat de belangrijkste asielwet, de eind 2004 aangenomen richtlijn over asielprocedures, op aandringen van de Nederlandse regering een supersnelle behandeling van alle asielverzoeken toe, naar het model van de 48-uursprocedure in de aanmeldcentra in Nederland. En dat terwijl die procedure fel bekritiseerd is door gezaghebbende organisaties als de UNHCR en Human Rights Watch, omdat asielzoekers onvoldoende kans krijgen om uit te leggen waarom ze zijn gevlucht. Het ergste is nog dat andere landen zich nu gelegitimeerd voelen om naar Nederlands voorbeeld een flitsprocedure in te voeren. Daar komt bij dat de richtlijn, alweer onder Nederlandse druk, toelaat dat asielzoekers die in zo'n procedure zijn afgewezen mogen worden uitgezet voordat een rechter definitief over hun asielverzoek heeft geoordeeld. Kathalijne heeft zich in maart aangesloten bij een oproep van NGO's aan de Europese Commissie om de door de lidstaten verminkte procedurerichtlijn in te trekken. Helaas tevergeefs.

De Europese solidariteit met vluchtelingen wordt ook ondergraven door voorstellen om de opvang van illegale migranten, waaronder asielzoekers, naar oorden als Noord-Afrika en Oekraïne te verplaatsen. Het idee van o.a. de Duitse minister Schily is om migranten zonder de vereiste papieren reeds ver voor de EU-grens te onderscheppen en op te sluiten in kampen, dan wel hen vanuit Europa terug te sturen naar 'veilige derde landen'. Het valt te voorspellen dat in beide gevallen van een zorgvuldige toetsing van asielverzoeken weinig terecht komt. Ook de mensensmokkel zal er niet door afnemen. Schily's ideeën zijn in november door de Europese Raad van regeringsleiders 'geparkeerd' voor nadere studie, maar de kans is groot dat ze weer op de agenda verschijnen. Van de verantwoordelijk eurocommissaris, Frattini, mag geen principieel verzet verwacht worden. Dat maakt het des te belangrijker om het verzet vanuit het Europees Parlement te organiseren. Als medewetgever is het EP voortaan bij machte om slechte voorstellen tegen te houden.

Terreurbestrijding

De Europese reactie op de aanslagen van 11 maart leek in eerste instantie, mede onder invloed van de nieuwe Spaanse regering, van meer bezonnenheid te getuigen dan de Amerikaanse reactie op *Nine Eleven*. Verbetering van de samenwerking tussen nationale inlichtingendiensten kwam hoger op de agenda te staan – terecht, hoewel niet zonder risico's, gezien de gebrekkige parlementaire controle op deze diensten.

Een jaar later moeten we helaas vaststellen dat de Europese justitieministers op een aantal punten de VS rechts gepasseerd zijn. Zij veroorloven zich inbreuken op de burgerrechten die in geen verhouding staan tot het te bestrijden kwaad en alleen al vanwege de twijfels over de effectiviteit onrechtmatig zijn. Dat geldt met name voor hun besluit, eind vorig jaar, om alle paspoorten van EU-burgers te gaan voorzien van

een chip die de vingerafdrukken en een gezichtsscan van de bezitter bevat. De justitieministers stelden geen enkele beperking aan het gebruik van deze biometrische gegevens. Het Nederlandse voorzitterschap chanteerde het Euro-parlement en zette de Tweede Kamer op het verkeerde been teneinde de beslissing er snel door te jassen. Kathalijnes protest tegen de gang van zaken kreeg helaas weinig weerklank in de pers. Te vrezen valt dat de publieke verontwaardiging pas ontstaat wanneer burgers zich daadwerkelijk het nemen van vingerafdrukken en een gelaatsscan moeten laten welgevalen om een nieuw paspoort te verkrijgen. Dan zal de EU eens te meer beschuldigd worden van een stiekeme politiek van voldongen feiten. Een terecht verwijt, hoewel het geadresseerd moet worden aan de nationale regeringen die het parlementaire debat hebben ontlopen.

Kathalijne heeft zich ook gekeerd tegen een voorstel van vier lidstaten om telecommunicatiebedrijven te verplichten vrijwel alle gegevens van hun klanten een jaar lang te bewaren ten behoeve van politie- en inlichtingendiensten. Vooral de privacy van Internet-gebruikers komt hierdoor op de tocht te staan. Internet-providers worden bovendien op enorme kosten gejaagd. De justitieministers hebben het niet de moeite waard gevonden om te onderzoeken of deze maatregel de opsporing van criminelen en terroristen ook daadwerkelijk dient. Het is de vraag of je het zoeken van een speld in een hooiberg vergemakkelijkt door de hooiberg tien keer zo groot te maken.

Ook het Europees *bewijsverkrijgingsbevel*, waarin een aantal voor de burgerrechten riskante tekortkomingen van het Europees arrestatiebevel gekopieerd dreigen te worden, heeft Kathalijnes kritische aandacht.

Beter nieuws is dat er schot zit in de besluitvorming over bindende Europese minimumnormen voor de rechtsbescherming van verdachten. Die vormen een noodzakelijk tegenwicht voor het Europees arrestatie- en bewijsverkrijgingsbevel, maar tegelijk ook een voorwaarde voor het welslagen ervan, omdat zij het wederzijds vertrouwen in elkaars rechtsstelsels bevorderen. Kathalijne, die deze minimumnormen eind 2001 geagendeerd heeft, is nu rapporteur namens het EP. In die hoedanigheid formuleerde zij het ontwerp-advies van het parlement over het voorstel van de Europese Commissie. Dat advies richt zich met name op een duidelijker omschrijving van de gehanteerde termen. Wat is bijvoorbeeld 'zo snel mogelijk'? Wanneer wordt iemand die aangehouden is formeel een 'verdachte'? Voor Nederland is van belang dat het Commissievoorstel de aanwezigheid van een advocaat al vanaf het eerste politieverhoor verplicht stelt. Pijnpunt is dat de Commissie verdachten van terroristische misdrijven wil uitzonderen van de geformuleerde rechten. Het is de vraag of een meerderheid van het EP deze uitzondering zal willen schrappen of inperken.

Milieu en natuur

Het ja-woord van Poetin tegen het Kyoto Protocol, in mei, was de bekroning van jarenlange pogingen van Alexander de Roo om Russische politici te overtuigen van het belang (en de financiële voordelen) van het aanpakken van klimaatverandering. Poetins toezegging, als tegenprestatie voor Europese steun aan de WTO-aspiraties van Rusland, werd door Alexander dan ook gevierd met een champagnefeestje tegenover het Amerikaanse consulaat in Amsterdam. Het Kyoto Protocol wordt in februari officieel van kracht. Helaas leverde de conferentie over het mondiale klimaatbeleid na 2010, die eind vorig jaar in Buenos Aires plaatsvond, weinig op. Zolang de VS niet meedoen is het moeilijk om ontwikkelingslanden zover te krijgen dat zij een uitstootplafond accepteren. Bemoedigend is daarentegen dat negen

progressieve Amerikaanse deelstaten, waaronder New York, binnen drie jaar willen gaan deelnemen aan de handel in broeikasgasemissies. Het Europese emissie-handelssysteem voor grote bedrijven, waaraan Alexander als rapporteur voor het EP een forse bijdrage heeft geleverd, is per 1 januari 2005 van start gegaan. Door deze handel krijgt de uitstoot van broeikasgassen een prijs en een plafond.

In reactie op schriftelijke vragen van eerst Alexander en vervolgens Kathalijne heeft de Europese Commissie de Nederlandse regering ter verantwoording geroepen over de plannen voor aardgasboringen in de Waddenzee. Die boringen zijn volgens GroenLinks in strijd met de Europese habitat-richtlijn, omdat die het toebrengen van schade (in dit geval door bodemdaling) aan unieke natuurgebieden niet toestaat.

We hebben tevens vragen gesteld over de gebrekkige veiligheidscultuur bij de door de Europese Commissie beheerde kerncentrale in Petten. Daarnaast is er nauw contact met een aantal milieufederaties over hoe we het toenemende aantal militaire oefeningen in Europees beschermde natuurgebieden aan de kaak kunnen stellen.

Door het zetelverlies bij de Europese verkiezingen is Alexander weggefallen als de milieuman van GroenLinks in Brussel. Mede ter compensatie van dit verlies hebben de twee overgebleven europarlementariërs van GroenLinks zich met hun fractiegenoot Bart Staes van de Vlaamse zusterpartij Groen! aaneengesloten tot een *transnationale delegatie*. Het is de bedoeling dat Bart het groene aanspreekpunt wordt voor de Nederlandse pers en NGO's op milieugebied. Bart houdt zich met name bezig met voedselveiligheid, de strijd tegen nachtvluchten en de gevaren van chemicaliën. Over het Commissievoorstel ter beperking van de schade van chemische stoffen (REACH), waartegen een agressieve lobby gevoerd wordt door (het behoudende deel van) de Europese industrie, verschijnt dit voorjaar een gezamenlijke publicatie van Groen! en GroenLinks.

Dieren en vervoer

De beperking van veetransporten blijft een *uphill battle*. In maart 2004 kwam het Europees Parlement, onder aanvoering van het CDA en tot woede van Alexander, terug op het eerder ingenomen standpunt dat diertransporten maximaal acht uur mochten duren. De landbouwministers slaagden er helemaal niet in om de transportduur te beperken. Het groene burgerinitiatief tegen het nodeloos gesleep met dieren blijft actueel.

Sinds herfst 2004 is Joost (weer) lid van de vervoerscommissie in het EP. In oktober trok hij aan de bel toen scheidend eurocommissaris voor vervoer Loyola de Palacio op de valreep met een voorstel kwam voor een nieuwe havenrichtlijn. In 2003 had het parlement, aangevoerd door GroenLinkser Theo Bouwman, een eerder, vrijwel eensluidend voorstel van de Commissie verworpen, omdat dit de bemanning van schepen toestond om zelf het laden en lossen in de havens uit te voeren. Deze oneerlijke concurrentie ten opzichte van het havenpersoneel zou onvermijdelijk leiden tot een uitholling van de arbeidsvoorwaarden en de veiligheid.

Na de liberalisering van het vrachtvervoer per spoor wordt er in de EU van verschillende kanten aangedrongen op liberalisering van het personenvervoer. Begin 2005 zal het EP zich buigen over voorstellen hiervoor. Mede door te wijzen op de beroerde situatie van het Nederlandse spoor na de verzelfstandiging van de NS heeft Joost Lagendijk binnen de Groene fractie met succes geijverd voor het standpunt dat een gedwongen liberalisering vanuit Brussel averechts zou werken. De fractie zal zich

tijdens de komende debatten inzetten voor een evaluatie van de liberalisering van het goederenvervoer – waar GroenLinks overigens een voorstander van was - en voor het op de lange baan schuiven van plannen voor liberalisering van het personenvervoer.

Bolkesteins erfenis

De sociaal-economische hervormingsplannen die Commissievoorzitter Barroso in februari presenteerde bevestigden de juistheid van onze stem tegen zijn benoeming. “Als ik drie kinderen heb – economie, sociaal beleid en milieu – en een van hen is ziek, dan laat ik alles vallen en focus me op hem totdat hij weer beter is.” De economie is ziek en daarvoor moeten de sociale en milieu-agenda wijken, was kortweg Barroso’s boodschap. Als het milieu in Europa kerngezond is. Alsof het sociale Europa niet lijdt onder jarenlange verwaarlozing. Het voortrekken van één kind ontwricht het gezin. Met wat meer creativiteit en wat minder fixatie op economische groei is het zeer wel mogelijk om gezondmaking van de economie samen te laten gaan met verduurzaming en sociale rechtvaardigheid, zoals de Europese regeringsleiders eerder hebben afgesproken.

Er liggen zeker kansen om Barroso’s neo-liberale agenda – voor zover het Europese wetgeving betreft – te blokkeren of bij te sturen. Zo wordt tegen de ontwerp-richtlijn ter liberalisering van het dienstenverkeer binnen en buiten het Europe Parlement actie gevoerd. De Eurodelegatie van GroenLinks heeft zich samen met andere linkse partijen en vakbonden georganiseerd in het platform ‘Stop de EU-dienstenrichtlijn’ (zie www.dienstenrichtlijn.nl). Het verzet tegen de richtlijn in haar huidige vorm heeft al enig effect gesorteerd. De Commissie beraadt zich opnieuw over de kern van de Bolkestein-richtlijn: het ‘oorsprongslandbeginsel’ waardoor dienstverleners die werkzaamheden verrichten in een ander EU-land niet aan de voorschriften van dat land gebonden zijn, maar aan die van het land van herkomst. Dit zet de deur open voor allerlei vormen van sociale dumping.

Eén van de lessen uit de recente uitbreiding van de Europese Unie is juist dat het grensoverschrijdend dienstenverkeer volgens de huidige regels reeds tot dumping leidt. Anders dan een Poolse werknemer in dienst van een Nederlands bedrijf kan een Poolse zelfstandige in Nederland onder de prijs werken omdat ie in eigen land minder lasten hoeft af te dragen. Niet het vrij verkeer van werknemers, waar de Nederlandse politiek lang op gefixeerd was, maar het vrij verkeer van diensten veroorzaakt oneerlijke concurrentie op de Nederlandse arbeidsmarkt. De Nederlandse regering heeft pas onlangs een wetsvoorstel ingediend om Nederlandse CAO’s van toepassing te verklaren op het – in het kader van het vrije dienstenverkeer – in Nederland gedetacheerde personeel van Europese bedrijven. Een GroenLinks-motie die daarom vroeg werd in 2003 nog verworpen door de Tweede Kamer.

Verkiezingscampagne

Met de slogan ‘Laat Europa niet rechts liggen’ is GroenLinks de campagne voor de Europese verkiezingen van juni 2004 ingegaan. We wisten dat het een lastige klus zou worden. In 1999 had GroenLinks het beste verkiezingsresultaat ooit behaald. Sindsdien was het politieke klimaat in Nederland gewijzigd en kreeg de partij te kampen met een gure tegenwind. Bovendien waren we genoodzaakt om een genuanceerde boodschap uit te dragen: GroenLinks is voor Europese integratie, maar het kan en moet wel veel groener en socialer.

In de verkiezingscampagne hebben we ons op drie thema's geconcentreerd; milieu, liberalisering en de rol van Europa op het wereldtoneel. We hebben geprobeerd het voortouw te nemen in de discussie over deze thema's. In dat kader hebben we bijvoorbeeld een (handtekeningen)actie tegen onnodig lange dierentransporten georganiseerd (die nog steeds loopt en waarbij andere groene partijen zich aansluiten). Alexander heeft actie gevoerd voor betere bescherming van Nederlandse natuurgebieden met een Europese status. Deze acties vonden veel weerklank in regionale en lokale media. Joost heeft een zeer kritische brochure over vijf jaar Bolkestein uitgebracht en zich tevens gemengd in de discussie over zijn opvolging: aan weer een marktfundamentalist had Europa geen behoefte, aldus GroenLinks. Het samen met zijn collega Wiersma (PvdA) geschreven boek 'Na Mars komt Venus' stelde Joost in staat om met gezag te debatteren over de geopolitieke uitdagingen waar de EU voor staat. Het boek kreeg over het algemeen lovende recensies, met name in vakbladen zoals de *Internationale Spectator*. De meeste publiciteit oogstten we met een ander boekje dat we in de aanloop naar de verkiezingen publiceerden: de tweede editie van ons 'Eurocratisch zakwoordenboek'. Naast veel uitleg over Eurojargon bevat het ook het GroenLinks-programma in een notendop.

Joost was voor en tijdens de campagne veel op de radio te horen. Hij werd ook winnaar van de KRO Europa-quiz op Radio 1. Kathalijne nam als lijsttrekker deel aan alle belangrijke verkiezingsdebatten en was in de laatste dagen voor de verkiezingen enkele malen op de nationale TV-journaals te zien.

Het campagneteam, in september 2003 benoemd door het partijbestuur, draaide vanaf januari op volle toeren. Het team stond onder leiding van campagneleider René van der Ent en werd ondersteund door een hard werkende campagnestaf van medewerkers van het landelijk bureau en de Eurodelegatie.

Over het percentage kiezers (7,4%) dat we aan ons hebben weten te binden kunnen we tevreden zijn. GroenLinks is de vierde Nederlandse partij in Europa gebleven. Niettemin was het verlies van twee zetels een hard gelag. Theo nam vrijwillig, Alexander onvrijwillig afscheid van het Europees Parlement. Een forse reorganisatie van de Eurodelegatie betekende gedwongen ontslag voor negen medewerkers.

Nieuwe delegatie en fractie

Vanaf september 2004 zijn nog zes medewerkers werkzaam ter ondersteuning van de GroenLinks-europarlementariërs. Hierbij is de keuze gemaakt om relatief veel mensen en middelen in te zetten voor voorlichting en communicatie. We hebben de voltijdse functie van webredacteur (Noëlle Beerepoot) gehandhaafd. Haar collega's in Brussel zijn Wilmer Heck (voorlichter), Ivo Schutte (beleidsmedewerker), Regine Geleijns (persoonlijk medewerker van Joost) en Jacqueline Cremers (bureau-coördinator en persoonlijk medewerker van Kathalijne). In Den Haag werkt onze senior beleidsmedewerker Richard Wouters, die onder meer verantwoordelijk is voor de contacten met de Kamerfracties en het partijbestuur.

We werken in Brussel en Straatsburg, zoals gezegd, intensief samen met onze Vlaamse collega Bart Staes en zijn drie medewerkers. En daarnaast natuurlijk met de overige leden en medewerkers van de Groene fractie. Die heet voluit de Fractie van de Groenen / Europese Vrije Alliantie, omdat het verstandshuwelijk met de regionalistische afgevaardigden na de verkiezingen is gecontinueerd. De fractie telt

42 leden, een lichte teruggang ten opzichte van de voorgaande legislatuur. Weliswaar hebben verschillende groene partijen in de oude lidstaten, met name in Duitsland en Spanje, zetels gewonnen, maar daar stond verlies in onder meer België, Frankrijk, Ierland en Nederland tegenover. Bovendien wisten de Groenen in geen enkele nieuwe lidstaat de kiesdrempel te halen. Er zal nog enige tijd – en welvaartsgroei – nodig zijn vooraleer in deze landen met post-materialistische waarden electoraal succes kan worden geboekt.

De afgevaardigde van de Deense Socialistisk Folkepartit heeft de (post)communistische fractie verlaten om zich aan te sluiten bij de Groenen. De jarenlange inspanningen van GroenLinks om van oudsher linkse partijen met een groen programma, met name uit Scandinavië, bij de Groenen onder dak te brengen zijn daarmee beloond. Ook Paul van Buitenen heeft zich, met zijn partijgenote Els de Groen, aangesloten bij de Groenen/EVA-fractie.

In omvang vormen de Groenen en regionalisten nog steeds de vierde fractie in het EP. Daniel Cohn-Bendit en Monica Frassoni delen het fractievoorzitterschap.

Vermeldenswaard is tenslotte een fractie-overstijgend samenwerkingsverband, de *Campaign for Parliament Reform* (CPR). Kathalijne was tijdens de vorige legislatuur een van de oprichters van deze pressiegroep voor hervorming van het Europees Parlement en behoort nog steeds tot de aanvoerders. Inmiddels zijn honderd van de 732 europarlementariërs erbij aangesloten. De CPR streeft onder meer naar één vergaderplek voor het Europees Parlement, naar een uniform salarissysteem voor europarlementariërs, naar grotere transparantie inzake onkostenvergoedingen en een striktere gedragscode voor de afgevaardigden. Zie ook www.ep-reform.net.

Vooruitlopend op de uniformering van de salarissen en de versobering van de onkostenvergoedingen – die na de blokkade door de Raad van Ministers in januari 2004 voor de zoveelste keer onderwerp zijn van onderhandelingen – hebben de Nederlandse europarlementariërs in februari 2005 een eigen *gedragscode* opgesteld. Het betreft een aangescherpte versie van de gedragscode die in 1999 op initiatief van GroenLinks en PvdA werd ingevoerd, maar niet door alle partijen werd nageleefd. De code bepaalt onder meer dat de Nederlandse europarlementariërs alleen werkelijk gemaakte kosten declareren en teveel ontvangen reiskostenvergoedingen terugstorten op de rekening van het EP.

Website

De Eurodelegatie heeft veel tijd en energie gestoken in de (moeizame) totstandkoming van de nieuwe GroenLinks-website. Die ging op 8 april online. Dat was acht weken voor de verkiezingen, met als gevolg dat niet alle onvolkomenheden tijdig verholpen konden worden. Niettemin is het gelukt om de campagnesite, die op 10 mei gelanceerd werd, zowel beknopte als uitgebreide informatie te laten bieden over de standpunten van GroenLinks, en te verlevendigen met onder meer het Eurocratisch zakwoordenboek, e-cards, de campagnefilm, Kathalijnes weblog en de steunbetuigingen van bekende Nederlanders.

Ook nu de campagne voorbij is wordt onze website, www.groenlinks.nl/europa, bijna dagelijks verversd. Het aanbod omvat, naast informatie over de activiteiten en agenda van Kathalijne en Joost, nieuwsberichten, (opinie)artikelen, parlementaire vragen en dossiers met achtergrondinformatie. Ook van de activiteiten van Bart

Staes en andere leden van de Groene fractie wordt verslag gedaan. Dat geldt met name voor belangrijke Europese issues waarbij fractiegenoten het voortouw hebben. Zo voert Daniel Cohn-Bendit de strijd tegen software-octrooien aan.

Wekelijks stuurt de eurodelegatie op woensdag rond het middaguur een digitale nieuwsbrief uit. Deze gratis nieuwsbrief geeft een kort overzicht van recente nieuwsberichten, artikelen, activiteiten en actuele dossiers, met links naar de betreffende stukken op de website. Woensdag - als de nieuwsbrief verstuurd wordt - is dan ook de drukste dag op de website. Een speciale perswebsite is in aanbouw, opdat alle voor journalisten relevante informatie snel en eenvoudig te vinden is.

Naast onze website vormen de twee vaste pagina's met Europees nieuws in het GroenLinks Magazine een belangrijk middel om de GroenLinks-leden te informeren over onze activiteiten. Wie vragen heeft kan ons natuurlijk ook bellen of een mailtje sturen.

Kathalijne Buitenweg en Joost Lagendijk, 7 februari 2005